

Kırsal Yerleşim Bölgelerinde Sürdürülebilirlik: Çanakkale Bölgesi Ayvacık İlçesi Adatepe ve Demirciköy

Ece Postalci ALTINKAYA*¹, Çiğdem TEKİN, Özlem EREN²

^{1,2}Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İSTANBUL

ÖZET

1987 Brundtland raporunda yaygın kabul gören tanımı ile hayatımıza giren sürdürülebilirlik kavramı aslında Vitruvius'tan beri uygulanmakta ve geleneksel yapılarda görülmektedir. Bugünün sürdürülebilir tasarım kriterleri dikkate alındığında geleneksel konut mimarisinde bu stratejilerin uzun zamandır uygulanmakta olduğu anlaşılmaktadır. Geleneksel mimarinin biçimlenişinde yüzyıllardır süren tarih kültür ve sosyal yaşantının etkileri görülmektedir. Sürdürülebilir tasarım kriterleri bağlamında geleneksel konut mimarisi incelendiğinde araziye yerleşim özellikleri, topografyaya uyumu, yön seçimi, yeşil doku ve iklim verilerine göre planlandığı görülmektedir. Kırsal yerleşmeler zaman içinde farklı etnik köken kültüre sahip insan topluluklarının yaşamları ile farklı izlere sahip olmuştur. Günümüz insanının kırsal yörelerde henüz ekoloji ve sürdürülebilirlik kavramlarına yabancı olduğu ve hızla tüketim ekonomisinin sunduğu ürün çeşitliliğine yöneldiği görülmektedir. Bu amaçla, bu bildiri; çalışma alanı olarak Çanakkale ili Ayvacık ilçesine bağlı Adatepe ve Demirciköy kırsal yerleşim bölgesinde bugün varlığını sürdüren geleneksel konut mimarisinin özellikleri; iç mekan kullanımı, malzeme ve yapıım sistemlerinin ekoloji ve sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Yerleşme, Sürdürülebilirlik, Geleneksel Mimari, Adatepe ve Demirciköy

Sustainability in Rural Settlements: Adatepe and Demirciköy in Ayvacık Town in Çanakkale

ABSTRACT

Although the term 'Sustainability' in architecture was introduced in 'Brundtland report' in 1987, it has been in use since the time of Vitruvius and can be observed frequently in traditional architecture. On a closer look on the today design strategy trends, it can be observed that the vernacular architecture already utilizes basic principles of sustainability. Impact of cultural and social life of the locals also plays an important role in the formation of the traditional architecture. When we look at the vernacular architecture in context of sustainable design criteria, it is understood that the settlements are compatible to the topographic features, and it is planned according to climate data and natural structure. As the people in rural areas are not familiar with the terms; sustainability and ecology, they prefer the variety of the products of consumption economy. This paper will discuss about the architectural features of the towns Adatepe and Demirciköy through the ecologic criteria. The vernacular houses in these towns will be analyzed in three main topics; the construction, the materials, and the spatial organization, which can be used in a roadmap for planning the future of the rural settlements in Çanakkale region.

Keywords: Sustainable housing, rural settlement, Traditional Architecture, Adatepe and Demirciköy

1.GİRİŞ (INTRODUCTION)

Sürdürülebilirlik, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan raporda, 'bugünün gereksinmelerini, gelecek kuşakların kendi gereksinmelerini karşılama yetisinden yoksun bırakmadan karşılamak' olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir gelişmeler açısından, kırsal yerleşmelerde bölgesel kimliğin tanımlanması ve korunmasında, toplumun yapısının, alışkanlıklarının, aktivitelerinin, ilişkilerinin bir yansıması olan "mimari" önemli bir ölçüttür. [1].

Çanakkale kırsal yerleşim bölgeleri, üzerine inşa edildikleri doğal çevrenin, topografyası, organizmaları,

florası ve iklimi ile bütünleşmiştir. Bu yapısal çevrede gelişen yaşam biçimi ve kültür, doğanın dengesini bozmayacak niteliktedir. Coğrafi, jeolojik, meteorolojik koşullara ve oluşumlara göre kullanılan malzemelerle biçimlenen geleneksel yapılar, oluşan mekanlar ve gelişen kültür, bu yerleşmelerde yaşayanların bilinçli tercihidir. Bu koşullar ve zorunluluklar nedeniyle geliştirdikleri ekolojik ve sürdürülebilir bir yaklaşımı sergilemektedir.

Ülkemizin kırsal yerleşim bölgelerinde yeni yapılaşmaların, geleneksel mimarinin yapısal ve mekansal karakterine uymayan bir anlayışla gerçekleştirildiği ve sürdürülebilirlik özelliklerini de taşımadığı gözlenmektedir. Çanakkale Ayvacık ilçesinde yapılan bu çalışmada Adatepe ve Demirciköy köylerinin, geleneksel mimari nitelikleri incelenmiş ve sürdürülebilirlik kri-

* Sorumlu Yazar (Corresponding Author)

e-posta: ecpostalci@yahoo.com

Digital Object Identifier (DOI) : 10.2339/2011.14.2, 109-113

terlerini sağladığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar, kırsal yerleşim bölgelerinde mevcut yapıların koruma ve onarım çalışmalarının özgün haline uygun olarak yapılabilmesi, geleneksel yöntemlerin yeni inşa edilecek olan yapılarda kullanılabilmesi, ve mevcut sosyal - ekonomik hayatın canlandırılması bu yerleşmelerin sürdürülebilir kalkınması ve bir kültürün yeni nesillere aktarımı açısından önemlidir.

2. ÇANAKKALE İLİ DEMİRCİKÖY VE ADATEPE YERLEŞİMLERİ (DEMİRCİKÖY AND ADATEPE SETTLEMENTS IN ÇANAKKALE)

Çanakkale, yaklaşık 650km'lik kıyı şeridi ile Ege Denizi ve Marmara Denizini birleştiren su yolu Çanakkale Boğazı'nın ayırdığı, Avrupa Yakasındaki Gelibolu Yarımadası ile Anadolu'nun batı uzantısı olan Biga Yarım adası üzerinde toprakları olan bir ildir [5-6-7]. Bu çalışmada Çanakkale ili, Ayvacık ilçesine bağlı Adatepe ve Demirciköy kırsal yerleşim bölgeleri ele alınmıştır.

2.1. Demirciköy Yerleşimi (Demirciköy Settlement)

Kaz Dağları eteğinde konumlanan köy tamamen Türk yerleşimidir. Yüzey ölçümü olarak Adatepe'den daha büyüktür. Geçim kaynakları tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Köyün genelinde orta yaş üstü nüfusa sahiptir. Köyde genç ve çocuk nüfus olmadığı için mevcut olan eski bir ilköğretim okulu hizmete kapatılmıştır. Bu nedenle yakın köyler arasında merkezi bir noktada taşınabilir eğitim yapılmaktadır. Bu köyde yaklaşık 50 hane halkı yaşamını sürdürmektedir.

2.2. Adatepe Yerleşimi (Adatepe Settlement)

Adatepe Ege Denizinin doğu kıyısında, İda Dağının batı yamaçlarında, Edremit Körfezinin kuzey ucunda bulunmaktadır. Evler, mimari özelliklerden dolayı görsel olarak Türk ve Rum Tipi olarak ayrılabilir. Çevrede betonlaşmanın başlaması nedeniyle köy 1989 yılında SIT alanı ilan edilmiştir. Köyde bulunan tarihi eserler Çanakkale Müzesi tarafından koruma altına alınmıştır. 2000 yılı itibarıyla köyde yaklaşık 100 ev restore edilmiştir. Bugün Adatepe Köyü'nde yaklaşık 28 hane sürekli olarak yaşamaktadır [5].

3. DEMİRCİKÖY VE ADATEPE YERLEŞİM BÖLGELERİNDE YAPILARIN MİMARİ ÖZELLİKLERİ (THE ARCHITECTURAL CHARACTERISTICS OF HOUSES IN DEMİRCİKÖY AND ADATEPE SETTLEMENTS)

3.1. Yapım Sistemi (Construction System)

Demirciköy ve Adatepe yerleşim bölgelerinde geleneksel yapılar taş malzemenin oluşmuş yığma sistem ile inşa edilmişlerdir. Taş yığma sistemde malzemeye bağlı olarak gelişen mimaride kat yükseklikleri, döşeme, çatı, pencere ve kapı boşlukları malzemenin imkanlarına ve yapım geleneğine bağlı olarak belli sınırlar içinde kalmıştır. Taş konstrüksiyonlar, doğadan elde edilen taşların harçla bir araya getirilmesi ile yapılmaktadır. Hacimleri oluşturan taş duvarlar, yapıyı dış etkilere karşı korudukları gibi yapının işlevi gereği oluşturulan

iç bölümleri de ayırırlar. Duvarların bu birden çok işlevli kullanımı yapım açısından yığma yapıların önemli üstünlüğüdür [3-8]. Adatepe ve Demirciköy'deki yapıların büyük bir çoğunluğu iki katlı olup tamamı taş malzemenin inşa edilmiştir. Duvarlarda kullanılan taş boyutları kaba yonu için en az 300/300x500mm, kesme taş için 300/150x500mm olarak değişmektedir. Yapıların dış duvarlarında kaba yonu ve ince yonu taş örgü tekniği kullanılmıştır. Bir yönü kesme taş duvar ile iç mekana bakan yüzeyi kaba yonu ile oluşturulan duvar tipleri de bulunmaktadır. Yapı köşelerinde dayanıklılığı arttırmak amacıyla büyük taşlar kullanılmıştır. Geç dönem yapılarında daha çok ince yonu tekniği ile oluşturulan duvarlar görülmüştür. Taşıyıcı taş duvarlarda harç malzemesi dışardan görülmemekte, harcın varlığı dış duvarın iç yüzeyinden algılanmaktadır. Taş duvarlarda derzlerin en fazla 2,5cm uygulandığı görülmektedir. Harç malzemesi olarak toprak kullanılmıştır. Ayrıca kuru taş duvar ile inşa edilen tek katlı yıkık halde birkaç yapıda görülmüştür

Bölgedeki konutların yüksekliğine bağlı olarak taş duvar örgülerinin, düşey yükler altında şişip açılmasını engellemek amacıyla belli seviyelerde bir ya da iki sıra ahşap hatıllar düzenlenmiştir.

Yapı içi bölücüler bağdadi duvar tekniği ile yapılmıştır. Duvar kalınlıkları yaklaşık 15-18cm olan duvarlarda sıva olarak kerpiç kullanılmıştır.

Zemine oturan döşemelerde zemin genellikle doğal hali ile bırakılmıştır. Ara kat döşemelerinde mekanın kısa yönünde atılan daire kesitli minimum 15cm çapında ahşap kirişler taşıyıcı taş duvarlara oturtulmuştur. Bu kirişler yer yer mekanın büyüklüğüne bağlı olarak ahşap dikmeler ile de desteklenmiştir. Mekanın ortasında yer alan orta direğin üstüne, bulunduğu istikamet ters yönünde 20 cm. enindeki kalaslar ile döşeme yapılmıştır.

Adatepe köyünde onarım geçiren ya da yeni inşa edilen yapıların büyük bölümü alaturka kiremit kaplamalı kırma çatılı, saçaksız bir şekilde geri kalanı ise toprak damlıdır. Demirciköy'de ise incelenen yapıların çatılarının tamamına yakını toprak damlıdır. Çatı konstrüksiyonunda mekanın kısa açıklığı yönünde ahşap kirişler taşıyıcı duvarlara oturtulmuştur. Malzeme olarak genellikle işlenmemiş ya da az işlenmiş doğal biçimini büyük ölçüde koruyan, yuvarlak ağaç gövdeleri kullanılmıştır. Konutlarda kullanılan ağaçlar genellikle dikkörgen kesitli olmasına rağmen, ahır yada yarı açık mekanlarda daire kesitli topraklar çok az işlemden geçirilerek kullanılmıştır. Bu tomruklar çatı kirişleri olarak sık aralıklı yerleştirildikten sonra bazı yapılarda kirişlere dik yönde çatı altı tahtasıyla kaplama yapılmıştır. Birkaç yapıda da çatı altı tavanında ahşap süslemelere rastlanmıştır. Çatılar genellikle saçaksız olmasına rağmen birkaç yapıda saçak görülmüştür. Toprak damlı yapılarda kullanılan toprak malzeme ısı tutucu özelliği ile her mevsim gerekli iç mekan konfor koşullarını sağlamaktadır. Toprak olan üst tabakada günümüzde bakım-sızlıktan dolayı bitkiler yeşermiş olmasına rağmen ba-

kımlı olan yapılarda bu tabakanın fiziksel çevre etkilerine karşı korunduğu görülmüştür. Bu amaçla tuz ya da eşdeğer malzemeler ile bitki tabakasının oluşması önlenmektedir. Su etkisine karşı da silindir biçimli taş ile toprak sıkıştırılarak her yıl düzenli olarak bakım yapılması şarttır.

Toprak damlı olan yapılarda saçak yoktur. Çatı hizasında oluşturulan silmeler ile çatı hizası vurgulanmıştır. Silmeden sonra yaklaşık 20-25cm yüksekliğinde, taş malzemenin paraset yapılarak, dam üzerindeki kalan katmanları gizlemiştir. Bu şekilde yapının bitişi de sağlanmıştır. Çatıyı tamamlayan çörtlenler paraset duvarı içine yerleştirilmiştir. Sokağa doğru uzatılarak suyun yapı dış duvarından uzaklaşması sağlanmıştır. Çörtlen içinde eğim suyu akıtılabilecek şekilde taş malzemede ayarlanmıştır.

Çalışma yapılan bölgede genellikle topografya eğimli bir yapıya sahiptir. Bu nedenle bazı konutlar iki katlı olmasına rağmen eğimden ve kullanım amacından dolayı merdiven yapılmamıştır. Bu tip yapılarda zemin kat genellikle ahır, üst kat ise yaşama mekanları olarak kullanıldığı için mekanlara girişlerde eğimden yararlanılmıştır. Bu yapılarda farklı cephelerden düz ayak giriş sağlanmıştır. Daha düz zeminlerde inşa edilen yapı örneklerinde yapı içinde yer alan merdivenlerde 80-85cm kol genişliğinde tek kollu düz ya da L formları kullanılmıştır. Merdivenler duvara yaslanmış olabildiği gibi serbest olarak ortak kullanım alanında da konumlandırılmıştır. Merdiven konstrüksiyonu ahşap dikmeler ile desteklenmiştir. Merdiven altları merdiven yan yüzeyleri ahşap malzeme ile kaplanarak depo alanı olarak da kullanılmıştır.

Yapıda aydınlatma, havalandırma ve dış mekan ile görsel bağlantıyı kurma için kullanılan pencereler ve kapılar; farklı boyut, sayı ve formlarıyla cephe kimliğini etkilemektedir. Adatepe ve Demirciköy yerleşimlerinde konut mimarisini şekillendiren pencere ve kapıların ölçüleri modüler olarak gerçekleştirilmiştir. İncelenen yapıların pencerelerin boyutlarının 70-100cm arasında değiştiği ve genelde 80cm'lik ölçünün daha yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Pencereler genellikle açılır tek ya da iki kanat şeklinde düzenlenmiştir. Açılabilir bu kanatların ortasında iki ara yatay kayıt bulunmaktadır. Pencere boyutlarını, lentoyu oluşturan ahşap malzemenin özellikleri belirlemiştir. Lento pencere boşluğundan taş duvarın üzerine 20-30cm kadar uzamaktadır. Pencerelerin hem lento hem de sövelerinde ahşap kullanıldığı görülürken, Adatepe'nin Rum Mahallelerinde taş söve uygulaması olan birkaç yapıya rastlanmıştır. Bazı pencerelerin üstlerinde sabit cam yer almaktadır. Ahşap lentonun üstünde taş silme elemanları bulunmaktadır. Parapetlerde denizliğin altında ise tekrar bir ahşap hatlı geçirilerek bütünlük sağlanmıştır. Aynen duvarların köşe örgülerinde olduğu gibi pencere boşluklarının kenarlarında da büyük taşlar kullanılmıştır. Güneş kırıcı eleman olarak da pencerelerin dışına üç tahtanın üç yatay kuşakla bir araya getirildiği ahşap kepenkler yerleştirilmiştir. Binaların dışa açılan kapıları da ahşap kasalı, ahşap gövdeli, tek ya da iki kanatlı olup, arkadan çen-

gelli demir dayamaları vardır. İç kapılarda ahşap gövdeli, alt yarısı ahşap tablalı, diğer üst yarısı ise ortadan ahşap kayıtlı camdır. İç kapılarda düz cam kullanılmıştır. Düz cam uygulamalarında iç mekan mahremiyetini sağlamak için perde de yer almaktadır. Bazı yapıların iç ve dış kapılarının üzerinde aydınlatma amaçlı genellikle üç gözlü sabit camlı doğramalar yerleştirilmiştir.

3.2. Yapı Malzemesi (Building Materials)

Tüm köylerde taş malzeme yakın bölgelerde yer alan taş ocaklarından temin edilmektedir. Kaz Dağı taş rezervleri incelendiğinde bölgede genel olarak 12 çeşit taş (volkanik tüf) malzeme bulunmaktadır. Tespit edilen taşlar üzerinde yapılan fiziksel ve mekanik deneyler sonucunda Arıklı ve Nusratlı taşlarının diğerlerine nazaran yüksek özelliklere sahip olduğu, bu nedenle daha çok tercih edildiği görülmüştür. Taşlar gözle görülür şekilde farklı renklere ve dokuya (damarlı ya da düz) sahiptir. Renk farklılığı yapılan kimyasal analizler sonucunda kimi taşlarda demiroksitlen fazla ya da az olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle yapılarda kırmızıya yakın açık sarı ya da bej renğinde taşlar görmek mümkündür [9]. Adatepe ve Demirciköy yerleşimlerinde kullanılan malzeme genellikle Arıklı ve Nusratlı taş ocaklarından temin edilmiştir. Malzemenin doğal rengi açık yeşilimsi tonlarda olup sonradan hafif siyahlaşarak daha koyu bir ton almaktadır. Aynı zamanda güneşin geliş açısına göre taş malzeme sarımsı ve bej tonlarda da yansıma yapmaktadır. Duvarlarda moloz, kaba yonu ve kesme taş kullanılmıştır. Harç malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır. Harçsız kuru duvar tekniği ile inşa edilen yıkık halde yapılar da görülmüştür. Kerpiç harç için killi toprak ve samanda kullanılmıştır. Cephede kapı ve pencere doğramalarında, lento ve hatlı yapılarında, iç mekanda ahşap dikme, tavan ve çatı konstrüksiyonu, merdiven, iç mekan kapıları ve bağdadi duvar yapımında kullanılmıştır. Ağaç türü olarak bölgede genellikle bol miktarda bulunan çam türlerinden meşe ve ardıç daha çok kullanılmıştır. Çatı konstrüksiyonu ve katlar arası tavan yapımında kullanılan ahşap malzeme genellikle çok işlenmeden doğal hali ile kullanılmıştır. Yapı dış duvarlarında sıva uygulanmamıştır. Dış duvarın iç yüzünde ve bağdadi duvar tekniğinde yapılan bölümlü duvarlarda sıva yapılmıştır. Sıva malzemesi olarak toprak, saman ve kerpiç kullanılmıştır. İç mekan duvarlarında ayrıca kireç badana uygulaması vardır.

3.3. İç Mekan Düzenlemeleri (Interior Spatial Organizations)

Adatepe ve Demirciköy'de yerinde yapılan alan çalışmalarının sonucunda, kare planlı tek odalı ve içinde bir ocak bulunan yapılar temel ev tipi olarak saptanmıştır. Bu evlerin boyutları yaklaşık 4.5mx4.5m, 5mx5.5m, ya da 6mx 6 m'dir. Kare planlı bu ev tipi tek ya da iki katlı olabilmekte, oda içinden tek kollu bir merdivenle üst kata ulaşılmaktadır. Bir kaç örnek dışında, yapıların çoğuna bir avludan girilmektedir. Ana yapı, avluya giriş kapısının sağında ya da solunda, az sayıda örnekte ise tam karşısında yer almaktadır. Kare planlı temel ev tipinin gelişmiş örneği dikkörtgen

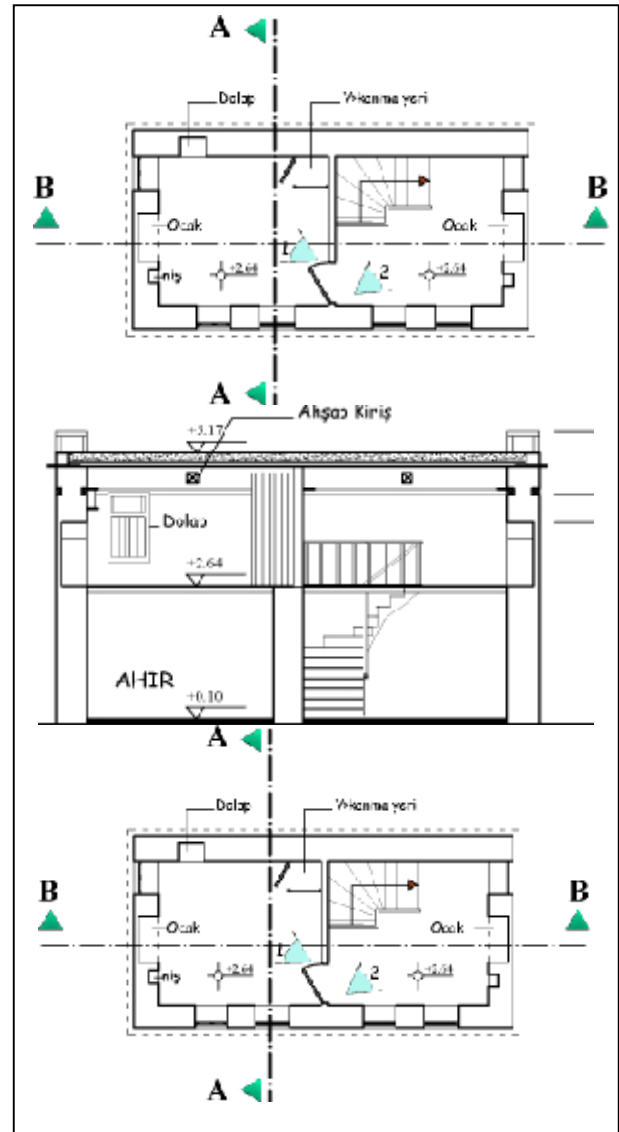
planlı evlerdir. Bu yapılarda birbirine bir kapıyla bağlanan iki ana mekan bulunmaktadır. Bazı örneklerde ahır, giriş katında, merdiven bulunmayan mekanda yer almaktadır. Bu plan tipinin gelişmiş örneklerinde binaya ortadan ve bir merdiven holünden girilir. Giriş holünün karşılıklı iki yanında bulunan oda düzeni üst katta da aynı biçimde devam eder. Dikdörtgen planlı evlerin boyutları yaklaşık olarak 4mx 8-8.5m'dir. Ortadaki merdiven holünün yanında taşıyıcı duvarlar olması durumunda bu ölçüler 4mx 10.5m - 11m olmaktadır. Çalışması yapılan örneklerde, merdiven holü bulunmayan kare planlı evlerde merdiven tek kollu, dikdörtgen evlerde ise L biçimindedir. Merdiven holünün bulunduğu evlerde ise merdiven çoğunlukla iki kolludur ve altı bazen depo olarak kullanılmaktadır. Merdiven holünün binanın ortasında olduğu durumlarda, sağında ve solunda simetrik iki mekan bulunmaktadır. Merdiven holünün köşede olduğu durumlarda ise iki odanın dışında, holün karşısında mutfak olarak kullanılan bir küçük mekan daha bulunmaktadır. Topografyaya uyumlu olarak, bazı örneklerde yapıya farklı kotlardan girilebilmektedir. Bu tür yapılarda, her iki kat arasında içeriden bir merdiven bağlantısı olabildiği gibi, her iki katın birbirinden bağımsız işleyişi ve farklı yönlerden girişi bulunan örnekler de vardır. Örneğin, alt katta ahır, tuvalet ve depolama alanları bulunan kare planlı bir evin üst katına girişi merdiven holündendir ve farklı yöndedir. Ocak sadece mutfakta üst kattadır.

Kare ve dikdörtgen planlı iki katlı evlere girişte, ana binaya bitişik ya da avlunun içinde bağımsız duran tek katlı toprak damlı yapılar bulunmaktadır. Bu yapılar ana binaya tek ya da iki yönden bağlanarak avlu içinde "L" ya da "T" biçiminde doluluk oluşturur. Bu yapılar ahır, samanlık, depo olarak kullanılabildiği gibi, büyük aileler için konut olarak da düşünülebilir. Bazı örneklerde ahır, binanın alt katında yer alır. Böyle durumlarda bir kapı ile diğer mekanlardan ayrılır. İncelenilen örneklerin çoğunda, avlu içinde ek yapılar bulunmaktadır, ancak içine girilemez ya da yıkık durumdadırlar. Yapıların hepsinde bulunan ocak, en çok oturlan odayı ısıtmaktadır, evin büyüklüğüne ve sahibinin ekonomik durumuna göre, yapı içinde tek ya da birden çok odada ve mutfakta yer alabilir. Bazen giriş bazen üst katlarda yer alan bu ocakların yanında çoğu zaman bir niş ya da pencere, bazen her ikisi birden bulunmaktadır. Duvar içinde bulunan nişler çoğunlukla üst katlardadır, ender olarak alt katta da görülür. Duvarların mukavemetini düşürmemek amacıyla üst katta 25-30cm derinliğinde depolama amaçlı olarak yapılırlar. Bazen bir odada derin bir niş dolap olarak iş görmektedir. Evler taştan yapıldıkları için yazın serin ve kışın sıcak olmaktadır [4-5-7]. Genellikle 3.5mx 4 m olan odalar, içlerinde bulundukları ocak sayesinde ekonomik ve kolay ısınabilmektedir. Gusülhaneler, odanın bir köşesinde bulunan ve ahşaptan yapılmış 80x80cm, 90x90cm boyutlarında yıkanma kabinleridir ve bir kaç evde bulunmaktadır. Binaların içinde hela, banyo, mutfak gibi birimlerin yer aldığı örnekler azdır.

Bu işlevler için avluda başka birimler tasarlanmıştır (Şekil 1) [10].

Alt katlar genellikle kiler, samanlık ya da depo olarak kullanılmaktadır. Girişler odanın bir köşesinde yer alır, arazinin durumuna göre yerden bir ya da bir kaç basamak yükseltilmiştir. Büyük evlerin giriş kapılarının çoğu iki kanatlıdır. Pencerelemeler genellikle simetrik olarak yerleştirilirler. Pencerelemelerin boyutları evin büyüklüğüne göre değişmekle beraber çoğunlukla 90cmx150cm ya da 90cmx100cm'dir. Kare planlı bazı küçük evlerde pencerelemeler 60cmx80cm'dir. Bazı örneklerde odanın ortasında tavanı taşıyan ahşap dikme ya da dikmeler bulunur.

Adatepe ve Demirciköy'de sokakların sınırlarını bahçe duvarları ve bu duvarlara yaslanmış yapılar vermektedir. Sokak boyunca devam eden bahçe duvarları ve yapılar, sokaklara gölge sağlamaktadır. Adatepe'de bahçenin içinde kalan, ya da içinde bulunduğu alanın komşu sınırına dayanan yapılar da bulunmaktadır. Sokağa sınır oluşturmayan bu yapılar, Demirciköy'de dekilerle göre daha çoktur.

Şekil 1. Demirciköy'de bir ev planı-kesitleri [11].

4. SONUÇ (CONCLUSION)

Adatepe ve Demirciköy kırsal yerleşmeleri topografya, iklim ve malzemenin yapısal çevreyi belirlediği yerel mimari örneklerdir. Bu yerleşmelerin mimari kimliğini oluşturan sadece kullanılan malzeme ve yapım yöntemleri değil, iklim ve topografyanın da etkin olduğu yaşam biçiminin oluşturduğu mekansal düzenlemelerdir. Adatepe yerleşim bölgesinin SİT alanı olarak ilan edilmesi doğal ve yapısal çevrenin korunmasıyla ilgili önemli bir adımdır. Bu köylerin gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayacak biçimde büyüme ve kalkınması için öncelikli konular, kırsal yerleşim bölgelerinde yapılan diğer çalışmalarda da varılan sonuçlarla ortaktır. Bu konular; insanların yaşam kalitelerini arttırmak, daha iyi yaşamalarını sağlamak için yerel topluluk düzeyinde daha çok katılımlarına olanak tanımak, doğal kaynakların ve diğer çevresel varlıkların çeşitliliğini, miktarını koruyan ekolojik bütünlüğü güvence altına almaktır. Yapıların çevrede bulunan doğal taş ve ahşap malzemelerle, buldukları topografyaya uygun olarak inşa edilmesi ekonomik sürdürülebilirliği sağlamaktadır. Aynı zamanda bu taş yapıların kullanılmadıkları, yıkıldıkları durumlarda bile içinde buldukları doğal çevrede büyük tahribat yaratmaması bu doğal malzemelerin tekrar kullanılması ya da doğaya karışması ekolojik sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Taş duvarların taşıyıcılığına bağlı olarak biçimlenen mekanlar ve yine yığma yapım sisteminin olanak tanıdığı boyutlarda açıklıklar, iç mekanların gerekli miktarda ışık ve hava almasını sağlamakta, aydınlatma ve ısınma için gereken enerjiden tasarruf sağlamaktadır. Bu yerleşmelerdeki yeni yapılar için yine doğal taş malzemenin benzer yapım yöntemleriyle kullanımı hem ekonomik bir karar, hem de yerel kimliği koruyan bir tutum olacaktır. Demirciköy ve Adatepe köylerinde sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması için sadece bölge insanının karar verme mekanizmalarında söz sahibi olması ve yaşadığı çevrede geçimini ve refahını sağlayabilmesi yeterli değildir. Yapısal çevrenin mekansal kurgusunun özellikleri de bir değer olarak ele alınmalıdır. Köy meydanlarının konumu, taş yapıları arasındaki boşluklar, yapılaşma oranı, sokak

genişlikleri, yapıların bir cephesinin sokağa sınır oluşturması, avlu, bahçe ve iç mekan ilişkisi ve bu mekan kurgusu içinde biçimlenen yaşam, kültürel sürdürülebilirliğin koşullarından birini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, sadece Demirciköy ve Adatepe köylerinde değil, Türkiye'nin pek çok kırsal yerleşmesinde bölge halkının konfor ve refah düzeyinin artırılarak, buradaki yaşam koşullarını iyileştirmek, yapılaşmanın karakterini bozmamak, yapılarda kullanılan malzemelerin ve oluşturulan mekan kurgusunun sürekliliğini sağlamak, bu yerleşmelerin mekansal kimliğinin korunması ve sürdürülebilirliği için zorunludur.

5. KAYNAKLAR (REFERENCES)

- 1) Eminağaoğlu Z., Çevik S., "Kırsal Yerleşmeler İlişkin Tasarım ve Planlama Politikalarının Bölgesel Ölçek İçinde Değerlendirilmesi", KTÜ, Planlama, (2005).
- 2) Kariptaş F. S., Sarıman E., Boduroğlu Ş., "Geleneksel Türk Evinin Sürdürülebilir Tasarım Kriterleri Bağlamında Değerlendirilmesi" Uluslar arası Ekolojik Mimarlık ve Planlama Sempozyumu, Antalya, (2009).
- 3) Sassi, P., "Strategies for Sustainable Architecture", Taylor & Francis Group, NY. S8-9, (2006).
- 4) Yavaş, H., "Doğal Afetler Yöntüyle Türkiye'de Belediyelerde Kriz Yönetimi", Ankara, (2005).
- 5) www.canakkale.bel.tr (Erişim 2010).
- 6) Ünsal Ö., Yorulmaz H., "Çanakkale İli Çevre Durum Raporu" Çanakkale Valiliği İş Çevre ve Orman Müdürlüğü, (2004-05)
- 7) Palabıyık, H., Önder, Ü., "Çanakkale'de Çevre: Stratejik Evrensel Değerlendirme Yaklaşımı, Çanakkale", İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Tarihi Araştırma Serisi.
- 8) Marjana, L., "Stone Masonry Construction", Slovenia National Building and Civil Engineering Institute.
- 9) Alptekin F., "Volkanik Tüfleri Üzerine Bir İnceleme" Devam eden bir çalışma, (2010).
- 10) Göçer, Ö.P., "Assos yerleşiminde turizm gelişmesiyle yaşanan toplumsal değişimlerin mekanla etkileşimi", *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye (2001). (Danışman: D. İncedayı).
- 11) Şimşek, E., "Çanakkale ili kırsal yerleşim bölgeleri", kapsamında Demirciköy'den yapı rölevesi, Proje Yürütücüsü: Prof. Dr. Kemal Çorapçıoğlu, MSGU (2009)